

УДК 378.018.8:373.2.011.3-051]-027.561-047.22:378.
017:[172.15+39(477)](045)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5\(11\)-587-598](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-5(11)-587-598)

Кривда Валентина Савівна старший викладач кафедри дошкільної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова 28, м. Умань, 20308, тел.: (044) 3-45-33, <https://orcid.org/0000-0002-6649-8177>

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Анотація. Стаття присвячена проблемі національно-патріотичного виховання як складової професійної компетентності майбутніх вихователів. Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді сьогодні є важливою складовою змісту роботи навчальних закладів, головним завданням яких є формування моральної поведінки, активної життєвої позиції, правил співжиття, готовності брати активну участь у житті своєї держави. Метою статті є дослідження особливостей національно-патріотичного виховання у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів. Доведено, що патріотичні цінності, ідентичність та свідомість особистості впливають на якість виконання обов'язків вихователя, а також на його взаємодію з дітьми, їх батьками та іншими співробітниками у сфері освіти.

Досліджено різні аспекти патріотичного виховання, такі як знання історії, культури та традицій своєї країни, розуміння національних цінностей, розвиток громадянської свідомості та активної позиції. У статті представлено науковий аналіз з проблеми дослідження, зокрема досліджено, що патріотичне виховання це складова національного виховання, головною метою є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, готового до виконання громадянських конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу. Наголошено на важливості національно-патріотичного виховання у закладі вищої освіти. Визначено систему завдань спрямованих на формування патріотичної та національної свідомості у дітей дошкільного віку. Підкреслено роль виховних заходів у формуванні національного світогляду та самосвідомості у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, національна самосвідомість, професійна компетентність майбутніх вихователів.

Kryvda Valentyna Savivna Senior Lecturer of the Department of Preschool Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Garden St., 28, Uman, 20308, tel.: (04744) 3-45-33, <https://orcid.org/0000-0002-6649-8177>

NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION AS A COMPONENT OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE EDUCATORS

Abstract. The article is devoted to the problem of national-patriotic education as a component of the professional competence of future educators. Today, national-patriotic education of children and student youth is an important component of the content of the work of educational institutions, the main task of which is the formation of moral behavior, an active life position, rules of coexistence, readiness to take an active part in the life of one's country. The purpose of the article is to study the peculiarities of national-patriotic education in the formation of professional competence of future educators. It has been proven that patriotic values, identity and consciousness of the individual affect the quality of the educator's duties, as well as his interaction with children, their parents and other employees in the field of education.

Various aspects of patriotic education were studied, such as knowledge of the history, culture and traditions of one's country, understanding of national values, development of civic consciousness and an active position. The article presents a scientific analysis of the research problem, in particular, it is investigated that patriotic education is a component of national education, the main goal of which is to become a self-sufficient citizen-patriot of Ukraine, ready to fulfill civil constitutional duties, to inherit the spiritual and cultural heritage of the Ukrainian people. The importance of national-patriotic education in a higher education institution is emphasized. A system of tasks aimed at the formation of patriotic and national consciousness among preschool children is defined. The role of educational measures in the formation of the national outlook and self-awareness of future educators of preschool children is emphasized.

Keywords: national-patriotic upbringing, national self-awareness, professional competence of future educators.

Постановка проблеми. У сучасних умовах головним завданням закладу вищої освіти у підготовці майбутніх вихователів є формування професійної компетентності педагога, збагачення його національної самосвідомості та патріотизму, культури та гідності, що є важливими критеріями у процесі виховання дітей дошкільного віку. Закон «Про дошкільну освіту» наголошує на важливості підготовки кваліфікованих педагогів, які б не тільки забезпечували якісну освіту, але і виховували у дітей любов до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [5].

Для досягнення цієї мети, необхідна якісна професійна підготовка майбутніх вихователів у контексті національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку (теоретичне вивчення питань національної ідентичності та культурної спадщини, практична робота з дітьми – показ краси та багатства української культури та традицій), здатних до аналізу та оцінки своєї роботи, різнобічно та гармонійно розвинених, національно свідомих, високоосвічених, життєво компетентних громадян, які володіють високими духовними якостями, патріотичними почуттями, громадянською відповідальністю, здатними до саморозвитку та самовдосконалення.

Отже, національно-патріотичне виховання розглядаємо як складову професійної компетентності майбутніх вихователів, що зумовило необхідність її глибшого дослідження.

У сучасних умовах розгляд професійної компетентності є однією з ключових складових успішної педагогічної діяльності та вимагає не лише набуття фахових компетентностей, володіння сучасними інформаційними технологіями, а й загальної та професійно-педагогічної культури, високого рівня національної самосвідомості та культури. Ці якості дозволяють майбутньому педагогу особистісно розвиватися та виходити за межі нормативної діяльності, а також забезпечувати передачу загальнолюдських та національних цінностей українського народу своїм вихованцям. У зв'язку з цим, сучасна освіта повинна виконувати нову функцію, якою є стимулювання та активізація внутрішнього життя дитини та її самобутності, національної самосвідомості. Власне таку підготовку майбутнім педагогам має забезпечити заклад вищої освіти, який сьогодні повинен відповідати не тільки індивідуальним потребам особистості щодо навчання та розвитку, а й соціальним цілям, оскільки сучасна вища освіта в Україні

спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, практичної, загальнокультурної підготовки конкурентоспроможних спеціалістів, на формування інтелектуального потенціалу країни, розвиток духовної культури народу. Отже, майбутній педагог закладу дошкільної освіти є важливою фігурою у здійсненні національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Для досягнення мети національно-патріотичного виховання у майбутніх вихователів необхідно розвивати риси громадянина-патріота, зокрема: гордість за національну історію, культуру та мистецтво, бажання підтримувати та розвивати культурно-історичні досягнення свого народу, здатність захищати свою гідність та честь, а також свою землю та народ від будь-яких негараздів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становленню і розвитку української народної системи виховання присвячена творча спадщина багатьох видатних українських педагогів, науковців та діячів культури (М. Грушевський, О. Олесь, І. Франко, Л. Українка, М. Заньковецький, О. Малишко, П. Мирний, А. Малишко, С. Русова, В. Сухомлинський та ін.), які зробили особистий внесок у формування української системи виховання, розвиваючи свої погляди та методики, відтворюючи національні традиції та історичний досвід. Водночас, проблему національно-патріотичного виховання досліджують сучасні вчені, зокрема: С. Куций, О. Колесник, Д. Пащенко, В. Черних, О. Чередниченко та ін.

Мета статті – дослідження особливостей національно-патріотичного виховання як складової професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що такі видатні постаті, як Т. Шевченко, С. Русова та ін. зробили вагомий внесок у формування національної свідомості та виховання молодого покоління. Але, якщо Т. Шевченко через свої твори викликав національну самосвідомість та любов до рідної землі на прикладі героїчних вчинків українських повстанців, сприяв формуванню у дітей почуття гордості за свій народ і націю, то С. Русова розробила концепцію національного виховання, що забезпечує зростання патріотичних почуттів, формування національної ідентичності, культурної спадщини, виховання громадянської свідомості і моралі. Вона розглядала виховання як комплексний процес, який охоплює усі сфери дитячого життя, який забезпечуватиметься національно-культурною основою та наголошувала на питанні національного виховання дітей: «Національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли його творчі сили не будуть покалічені, а, навпаки, дадуть нові

оригінальні, самобутні скарби задля вселюдського поступу: воно через повагу до свого народу виховує в людях пошану до інших народів...» [3, с.135].

Творча спадщина В. Сухомлинського містить багато ідей та підходів щодо національно-патріотичного виховання молодого покоління. Він акцентував увагу на значущості патріотичного виховання, розвитку у дітей любові до рідної землі, до історії та культури свого народу. В. Сухомлинський підкреслював важливість шанувати своїх предків, розуміти їхні досягнення та проблеми, а також усвідомлювати свою відповідальність перед майбутніми поколіннями. Він був переконаний, що національно-патріотичне виховання має бути глибоким, системним та необхідним у всіх сферах життя дитини, від сімейного виховання до освітнього процесу закладу освіти.

Серед визначних ідей національної системи виховання, були ідеї, сформульовані педагогом і просвітителем К. Ушинським. Він висловив ідею про те, що виховання має бути національним і базуватись на культурі та традиціях народу. Він акцентував увагу на вихованні не лише розуму, але й духу, моралі та етики. Також він пропагував ідею про те, що виховання повинно бути спрямоване на розвиток особистості кожної дитини, враховуючи її індивідуальні особливості та потреби. Педагог наголошував на важливості виховання через практику, навчання дітей через їх життєвий досвід і практичні дії. Його ідеї мали значний вплив на формування національної системи виховання в Україні та в інших країнах [10].

На переконання Г. Ващенко, основою національного виховання є розвиток дитини як особистості з урахуванням її національних традицій та культури. Головним завданням педагога було виховання патріотичної свідомості, любові до Батьківщини, поваги до національної історії та культури. «Ідеалом для українців є всебічно розвинена людина, український патріот, що любить свою Батьківщину, переконаний християнин, що щиро дотримується християнської моралі, має міцну волю, керується у своєму житті й діяльності певними нормами в дусі християнської моралі й українського патріотизму, працездатний, наполегливий у досягненні поставленої перед собою мети» [3].

Дослідник І. Зязюн наголошував на важливості виховання патріотизму та національної свідомості у дітей та молоді. Він вважав, що національна ідентичність відіграє важливу роль у формуванні громадянського суспільства, а національно-патріотичне виховання повинно стати пріоритетним завданням для кожного педагога [2].

Сучасні дослідники (Д. Пащенко, О. Сухомлинська та ін.) вважають, що національно-патріотичне виховання має бути спрямоване на формування у дітей та молоді позитивної національної ідентичності, що ґрунтується на повазі до історії, культури, мови та інших аспектів національної спадщини. Важливим аспектом такого виховання є розвиток у дітей дошкільного віку почуття гордості за свою націю та бажання бути активними громадянами, які здатні внести свій внесок у розвиток своєї країни [5; 8].

Аналіз наукових розвідок щодо національно-патріотичного виховання, дав змогу визначити поняття «національно-патріотичне виховання» як процес передачі цінностей, які пов'язані з національною ідентичністю та патріотизмом, метою якого є формування у дітей дошкільного віку почуття приналежності до своєї країни та розуміння своєї ролі у її розвитку, а також система заходів, яка спрямована на виховання почуття гордості за свою націю та бажання бути активними громадянами, які здатні внести свій вклад у розвиток своєї країни.

Національно-патріотичне виховання у закладі дошкільної освіти, реалізується через систему завдань спрямованих на формування патріотичної та національної свідомості у дітей дошкільного віку:

- вивчення національної символіки, знайомство з історією та культурою свого народу, участь у національних святах та заходах;
- виховання поваги до власної національної культури та історії, а також до культури та історії інших народів;
- розуміння різноманітності культури та традицій як невід'ємної частини світу, а кожен народ має свої унікальні риси та цінності.
- розвиток патріотичних почуттів у дітей;
- формування любові до своєї країни, готовність захищати її інтереси та допомагати своїм співвітчизникам;
- формування активної громадянської позиції та відповідальності перед суспільством.

Для ефективної реалізації національно-патріотичного виховання у закладах дошкільної освіти важливо, щоб майбутні вихователі набули професійних компетентностей та отримали відповідну фахову підготовку. Це можливо завдяки вивченню освітніх компонентів, як-от: «Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта», «Педагогіка дошкільна з історією», «Теорія та методика виховання дітей з/без особливих освітніх потреб», «Історія та культура України», «Національно-патріотичне виховання дітей в ЗДО» та ін. Оскільки, у процесі навчання майбутні вихователі отримують можливість спілкуватися з викладачами та

однокурсниками, дізнаватися нову інформацію та досліджувати різні питання, самостійно вивчати наукову літературу, використовувати нові технології та методи, відвідувати наукові заходи та конференції, виконувати проекти та завдання за межами університету та мають можливість практикуватися в різних вправах та завданнях, що допомагає розширити їхні знання та навички.

Так, педагогічний колектив факультету дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини активно сприяє формуванню професійних компетентностей та особистісного розвитку здобувачів у контексті національно-патріотичного виховання. Шляхом застосування різноманітних педагогічних методів, використання інноваційних підходів та проведення досліджень, педагоги створюють освітнє середовище, в якому майбутні вихователі мають змогу глибоко розуміти й апробувати педагогічні концепції, розвивати свої таланти та культурні, національно-патріотичні цінності, а також розкривати свій духовний потенціал.

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, викладачі активно працюють над підготовкою студентської молоді щодо розвитку у них високої національно-патріотичної свідомості, працьовитості, доброти, чесності та гуманістичної моральності, які є основними цінностями громадянського суспільства; сприяють розвитку мовленнєвої культури, толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій, а також поширюють усвідомлення про необхідність бережливого ставлення до природи.

Національно-патріотичне виховання на факультеті здійснюється, враховуючи особливості кожної навчальної дисципліни на лекціях, семінарах, практичних заняттях, а також через позааудиторні заходи.

Так, з метою поглиблення знань національної самосвідомості, культури, формування національного характеру здобувачів вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, впроваджена в дію, і досить успішно, функціонує система національно-патріотичного виховання громадян – майбутніх вихователів, яка ефективною у формуванні національної свідомості та патріотизму та допомагає їм краще зрозуміти та виховувати дітей дошкільного віку у майбутньому.

Система національно-патріотичного виховання відіграє важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів, складовими якої є:

1. Розуміння культурного контексту: національно-патріотичне виховання допомагає майбутнім вихователям краще розуміти культурні

традиції, цінності та норми своєї країни. Це може бути корисним в їхній професійній діяльності, оскільки вони працюватимуть з дітьми з різних соціокультурних середовищ.

2. Розвиток міжкультурної компетентності: у сучасному світі розуміння та повага до різних культур є важливою складовою професійної компетентності. Національно-патріотичне виховання сприяє розвитку міжкультурної компетентності, оскільки воно пропагує розуміння та повагу до власної культури та культур інших народів.

3. Формування громадянської свідомості: національно-патріотичне виховання спонукає майбутніх вихователів до активної громадянської позиції. Це включає усвідомлення своїх прав та обов'язків як громадянина, бажання брати участь у суспільних процесах та розвиток відповідальності за благо своєї країни.

Система підготовки майбутніх вихователів до національно-патріотичного виховання охоплює два взаємопов'язані компоненти:

1) патріотичне виховання майбутніх вихователів як громадян-патріотів своєї держави (особистісний аспект);

2) підготовка здобувачів як майбутніх фахівців дошкільної освіти до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку (професійний аспект, орієнтований на навчання методам та стратегіям національно-патріотичного виховання у закладах дошкільної освіти). Формування професійної компетентності майбутніх вихователів, дозволить їм ефективно проводити освітню роботу, спрямовану на розвиток національно-патріотичних цінностей у дітей. Це може включати вивчення педагогічних стратегій, ігрових технологій, організацію групової та індивідуальної роботи з дітьми дошкільного віку.

Взаємодія компонентів дозволяє забезпечити майбутнім вихователям необхідну базу знань, навичок і цінностей для успішної реалізації національно-патріотичного виховання як особистісного аспекту та педагогічної діяльності у професійному аспекті.

Особливе значення у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів є розвиток патріотичних цінностей таких, як:

- гордість за свою країну (виховання почуття гордості за власну країну, усвідомлення і цінування історії, культури, досягнень та спадщини своєї країни);
- відданість та служіння (почуття відданості та готовності служити своїй країні, добровільна участь у громадських діях, соціальна служба або вибір професійного шляху, пов'язаного зі служінням і розвитком своєї країни);

- громадянська відповідальність (розуміння своїх прав та обов'язків як громадянина, активна участь у суспільних процесах у побудові сильної та процвітаючої країни);
- толерантність та розуміння різних культур і переконань (повага та розуміння різноманітності, що сприяє побудові гармонійної та єдиної країни).

Так, на факультеті дошкільної та спеціальної освіти у системі підготовки професійної компетентності майбутніх вихователів до національно-патріотичного виховання виокремлено і схарактеризовано такі

форми, як:

✓ *мас-медійні* (дискусії, диспути, конференції, «філософський стіл», «відкрита кафедра», інтелектуальні аукціони, ринги, вікторини, вечори, подорожі до джерел рідної культури, історії держави і права, «жива газета», створення книг, альманахів);

✓ *практико-орієнтовані* (творчі групи, осередки, екскурсії, театр-експромт, ігри-драматизації, свята, огляди-конкурси, олімпіади); інтегративно-цілісні (університетські клуби, фестивалі, асамблеї, гуртки);

✓ *комунікаційні* (бесіда, міжрольове спілкування);

✓ *індивідуальні* (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота тощо);

✓ *наочні* (музеї, кімнати, зали, галереї, виставки дитячої творчості, книжкові виставки, тематичні стенди тощо);

методи:

✓ *проектна діяльність із соціальною спрямованістю* (ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки»),

✓ *метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером* (ігри-драматизації, створення проблемних ситуацій, ситуацій успіху, аналіз конфліктів, моделей, стилів поведінки, прийняття рішень, демократичний діалог, педагогічне керівництво лідером і культивування його авторитету, використання засобів масової комунікації);

✓ *методики колективних творчих справ, традицій, символіки, ритуалів, засобів народної педагогіки.*

Разом з тим, практикуються також традиційні методи: бесіди, диспути, лекції, семінари, різні форми роботи з книгою, періодичною пресою, самостійне рецензування.

На основі форм і методів проводяться різноманітні національно-патріотичні заходи для майбутніх вихователів, а саме:

- історичні екскурсії та музейні експозиції, які допомагають здобувачам краще зрозуміти історію та культуру своєї країни;
- лекції та семінари з національної історії, літератури, мистецтва, які сприяють розвитку національної свідомості та патріотизму;
- фестивалі та конкурси національної культури, які дозволяють здобувачам проявляти свої таланти та ділитися знаннями про культуру свого народу;
- дискусії та дебати на теми національної історії, культури та мови, які допомагають здобувачам розуміти свою національну ідентичність та розвивати вміння висловлювати свої думки;
- волонтерська та благодійна діяльність, пов'язана з підтримкою національних традицій та культурних заходів у своєму місті або селі;
- участь у народних святах, фестивалях, ярмарках, де знайомилися з народними звичаями та традиціями;
- дослідження народної культури та її елементів, наприклад, обрядовості, музики, мистецтва, тощо;
- участі у групових проєктах, які спрямовані на дослідження та вивчення народної культури, історії та традицій;
- читання літератури та народних оповідань для поглиблення знань про культуру та історію народу.

Слід відмітити, що педагогічний колектив факультету організовує щотижня проведення інформування з подій у світі та державі, залучаючи до цієї роботи і майбутніх вихователів. Періодично проводяться бесіди, спрямовані на виховання дисциплінованості, відданості Україні, набуття педагогічних і методичних навичок. Майбутні вихователі організували групи у соціальних мережах, де активно обговорюються актуальні питання сьогодення, пропагують любов до України, героїчний досвід національно-визвольного руху українського народу. Ще однією із форм виховної роботи є зустрічі з учасниками війни на території України, які передають свій багатий життєвий досвід майбутнім вихователям.

Висновки. Отже, виховні заходи у контексті національно-патріотичного виховання у закладі вищої освіти сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх вихователів, самостійності, усвідомлення власних світоглядних орієнтацій, які є основою життєвого вибору, громадянського самовизначення, що забезпечують повною мірою їх готовність до професійної діяльності загалом та до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку як однієї з важливих її складових.

Відтак, глибоке знання історії та культури українського народу є важливим елементом національно-патріотичного виховання майбутніх вихователів. Це необхідно для того, щоб здобувачі мали можливість оволодіти національними та духовними цінностями, що в свою чергу є важливою складовою їх професійної компетентності. На глибоке переконання В. Сухомлинського, завдання вихователя полягає у тому, щоб відкрити перед кожним вихованцем джерела, якими живиться почуття любові до Батьківщини. Тому виховання повинно бути комплексним, оскільки сучасні здобувачі у майбутньому можуть стати керівниками. Якщо вони будуть глибоко переконаними патріотами, то зможуть зробити нашу державу могутньою та вивести її на найвищий світовий рівень.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у розробленні інтерактивних завдань, вправ та матеріалів, спрямованих на розвиток національно-патріотичних цінностей, формування професійної компетентності майбутніх вихователів у закладі вищої освіти.

Література:

1. Бех І. Д. Патріотизм має бути дієвим. *Дошкільне виховання*. 2016. № 8. С. 2–3.
2. Зязюн І. Патріотичне виховання учнів в умовах реформування освіти. Київ: Видавництво «Освіта», 2004. С. 58.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863>
4. Пащенко Д. Патріотичне і національне виховання – складові становлення громадянина. *Шлях освіти*. 2002. № 1. С. 9–14.
5. Про дошкільну освіту: Закон України (№2628-III, із змінами від 1 січня 2009 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
6. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта. 1996. 304с.
7. Сташко Ж. Патріотичне виховання в сучасних навчальних закладах. Київ : Шкільний світ, 2015. 117 с.
8. Сухомлинська О. В. Патріотизм як цінність : погляд на історію і сьогодення. *Шлях освіти*. 2010. № 2. С. 10–14.
9. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Вибрані твори: в 5т. Київ: Радянська школа, 1977. Т.3. С. 283–582.
10. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні: Вибрані педагогічні твори: в 2-х т. Т. 1. Київ: Радянська школа, 1983. 432 с.

References:

1. Bekh, I. D. (2016) Patriotyzm maie buty diievym [Patriotism must be effective]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*. 8, 2–3 [in Ukrainian].
2. Ziazun, I. (2004) *Patriotychne vykhovannia uchniv v umovakh reformuvannia osvity [Patriotic education of students in the conditions of education reform]*. Kyiv: Vydavnytstvo «Osvita» [in Ukrainian].

3. Kontseptsiiia natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei ta molodi: Dodatok do nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16. 06.2015 r. № 641 [The concept of national-patriotic education of children and youth: Appendix to the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated June 16, 2015 No. 641] *ips.ligazakon.net* Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863> [in Ukrainian].

4. Pashchenko, D. (2002) Patriotychne i natsionalne vykhovannia – skladovi stanovlennia hromadianyna [Patriotic and national education – components of becoming a citizen]. *Shliakh osvity – The way of education*. 1, 9–14 [in Ukrainian].

5. Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy (№2628-III, iz zminamy vid 1 sichnia 2009 r.) [On preschool education: Law of Ukraine (No. 2628-III, as amended from January 1, 2009)]. *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> [in Ukrainian].

6. Rusova, S. (1996) *Vybrani pedahohichni tvory [Selected pedagogical works]*. Kyiv : Osvita [in Ukrainian].

7. Stashko, Zh. (2015) *Patriotychne vykhovannia v suchasnykh navchalnykh zakladakh [Patriotic education in modern educational institutions]*. Kyiv : Shkilnyi svit [in Ukrainian].

8. Sukhomlynska, O. V. (2010) Patriotyzm yak tsinnist : pohliad na istoriiu i sohodennia [Patriotism as a value: a look at history and the present]. *Shliakh osvity – The way of education*. 2, 10–14 [in Ukrainian].

9. Sukhomlynskyi, V. O. (1977) *Narodzhennia hromadianyna. Vybrani tvory: v 5t [Birth of a citizen. Selected works: in 5 volumes]*. Kyiv: Radianska shkola, 3, 283–582 [in Ukrainian].

10. Ushynskyi, K. D. (1983) *Pro narodnist u hromadskomu vykhovanni: Vybrani pedahohichni tvory: v 2-kh t. [About ethnicity in public education: Selected pedagogical works: in 2 volumes]*. Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].